סיפורי מעשיות — מעשה ד; ממלך שגזר

סיפורי מעשיות משנים קדמוניות-מעשה ד - ממלך שגזר

- פַּעַם אַחַת הָיָה מֶלֶךְ וְגָזַר עַל הַמְּדִינָה גֵּרוּשׁ בִּגְזֵרוֹת שְׁמָד שֶׁמִּי שֶׁיִּרְצֶה לִשָּׁאֵר בַּמְּדִינָה יָמִיר דָּתוֹ וְאִם לָאו יִהְיֶה נִתְגָּרֵשׁ מֵהַמְּדִינָה וְהָיוּ קְצָת מֵהֶם שֶׁהִפְקִירוּ כָּל רְכוּשָׁם וַעֲשִׁירוּת שֶׁלָּהֶם וְיָצְאוּ מִשָּׁם בְּדַלּוּת כְּדֵי לִשָּׁאֵר בֶּאֱמוּנָה שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרְאֵלִים וּקְצָת מֵהֶם חָסוּ עַל רְכוּשָׁם וַעֲשִׁירוּתָם וְנִשְׁאֲרוּ שָׁם וְהָיוּ אֲנוּסִים בְּצִנְעָא הָיוּ נוֹהֲגִים דָּת יְהוּדִית וּבְפַרְהֶסְיָא לֹא הָיוּ רַשָּׁאִים [לִנְהֹג כְּמוֹ יְהוּדִים].

וּמֵת הַמֶּלֶךְ, וְנַעֲשָׂה בְּנוֹ מֶלֶךְ וְהִתְחִיל לִנְהֹג הַמְּדִינָה בְּיָד רָמָה וְכָבֵשׁ כַּמָּה מְדִינוֹת וְהָיָה חָכָם גָּדוֹל וּמֵחֲמַת שֶׁהָיָה מַחֲזִיק בְּתוֹרָה יָדוֹ אֶת הַשָּׂרֵי מְלוּכָה, יָעֲצוּ עָלָיו וְנִתְקַשְּׁרוּ לִפֹּל עָלָיו וּלְהַכְרִית אוֹתוֹ וְאֶת זַרְעוֹ.

וְהָיָה בֵּין הַשָּׂרִים אֶחָד מֵהָאֲנוּסִים וְיָשַׁב עַצְמוֹ: הֲלֹא מִפְּנֵי מָה אֲנִי אָנוּס ? מֵחֲמַת שֶׁהָיִיתִי חָס עַל הוֹנִי וּרְכוּשִׁי עַכְשָׁו שֶׁיִּהְיֶה הַמְּדִינָה בְּלֹא מֶלֶךְ יִהְיֶה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ חַיִּים בְּלָעוֹ כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה מְדִינָה בְּלֹא מֶלֶךְ עַל כֵּן יָעַץ בְּעַצְמוֹ לֵילֵךְ וּלְהַגִּיד לַמֶּלֶךְ בְּלִי יְדִיעָתָם וְהַלַּךְ וְהִגִּיד לַמֶּלֶךְ, שֶׁנִּתְקַשְּׁרוּ עָלָיו כַּנַּ"ל וְהַלַּךְ הַמֶּלֶךְ וְנִסָּה אִם אֱמֶת הַדָּבָר, וְרָאָה שֶׁהוּא אֱמֶת וְהֶעֱמִיד שׁוֹמְרִים בְּאוֹתוֹ לַיְלָה שֶׁנָּפְלוּ עָלָיו תָּפְסוּ אוֹתָם, וְדָן אוֹתָם כָּל אֶחָד כְּפִי מִשְׁפָּטוֹ.

עָנָה הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לְהַשָּׂר הָאָנוּס הַנַּ"ל: אֵיזֶה כָּבוֹד אֶתֵּן לְךָ בִּשְׁבִיל זֶה שֶׁהִצַּלְתָּנִי וְאֶת זַרְעִי ? אִם אמַר לַעֲשׂוֹת אוֹתְךָ שַׂר, הֲרֵי אַתָּה בְּלֹא זֶה שַׂר וְאִם לִתֵּן לְךָ מָעוֹת, יֵשׁ לְךָ אֶמר אֵיזֶה כָּבוֹד אַתָּה רוֹצֶה, וְאֶעֱשֶׂה לְךָ עָנָה הָאָנוּס וְאָמַר: אֲבָל תַּעֲשֶׂה לִי מַה שֶּׁאמַר ? אָמַר הַמֶּלֶךְ: הֵן אָמַר: הִשָּׁבַע לִי בְּכִתְרְךָ וּמַלְכוּתְךָ וְנִשְׁבַּע לוֹ עָנָה וְאָמַר [הָאָנוּס הַנַּ"ל]: עִקַּר כְּבוֹדִי שֶׁאֶהְיֶה רַשַּׁאי לִהְיוֹת יְהוּדִי בְּפַרְהֶסְיָא, לְהַנִּיחַ טַלִּית וּתְפִלִּין בְּפַרְהֶסְיָא וְחָרָה לְהַמֶּלֶךְ מְאד, מֵחֲמַת שֶׁבְּכָל מְדִינָתוֹ אֵינָם רַשָּׁאִים לִהְיוֹת יְהוּדִים אֲבָל לֹא הָיָה לוֹ בְּרֵרָה מֵחֲמַת הַשְּׁבוּעָה בַּבֹּקֶר הָלַךְ הָאָנוּס וְהִנִּיחַ טַלִּית וּתְפִלִּין בְּפַרְהֶסְיָא.

אַחַר כָּךְ מֵת הַמֶּלֶךְ וְנַעֲשָׂה בְּנוֹ מֶלֶךְ וְהוּא הִתְחִיל לְהַנְהִיג מְדִינָתוֹ בְּרַכּוּת מֵחֲמַת שֶׁרָאָה שֶׁרָצוּ לְהַכְרִית אֶת אָבִיו כַּנַּ"ל וְכָבֵשׁ מְדִינוֹת רַבּוֹת וְהָיָה חָכָם גָּדוֹל מְאד וְצִוָּה לְקַבֵּץ וּלְקָרוֹת אֶת כָּל הַחוֹזֵי כּוֹכָבִים שֶׁיַּגִּידוּ מֵאֵיזֶה דָּבָר יוּכַל לִהְיוֹת נִכְרָת זַרְעוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁמֵר מִזֶּה וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁזַּרְעוֹ לֹא יִכָּרֵת, רַק שֶׁיִּשָּׁמֵר מִשּׁוֹר וָשֶׂה וְכָתְבוּ זאת בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת וְצִוָּה לְבָנָיו שֶׁיִּנָּהֲגוּ גַּם כֵּן כְּמוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ רַכָּה וּמֵת.

וְנַעֲשָׂה בְּנוֹ מֶלֶךְ, וְהִתְחִיל לִנְהֹג בְּיָד רָמָה וּבְחֹזֶק כְּמוֹ זְקֵנוֹ, וְכָבֵשׁ מְדִינוֹת רַבּוֹת וְנָפַל עַל חָכְמָה וְצִוָּה לְהַכְרִיז שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בְּמְדִינָתוֹ שׁוֹר וָשֶׂה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִכְרָת זַרְעוֹ עַל כֵּן אֵין לוֹ מוֹרָא מִשּׁוּם דָּבָר וְנָהַג מְדִינָתוֹ בָּרָמָה וְנַעֲשָׂה חָכָם גָּדוֹל מְאד.

וְנָפַל עַל חָכְמָה לִכְבֹּשׁ אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּלֹא מִלְחָמָה כִּי יֵשׁ שִׁבְעָה חֶלְקֵי עוֹלָם, שֶׁהָעוֹלָם נִתְחַלֵּק לְשִׁבְעָה חֲלָקִים וְיֵשׁ שֶׁבַע כּוֹכְבֵי לֶכֶת, שֶׁכָּל כּוֹכָב מֵאִיר בְּחֵלֶק מֵחֶלְקֵי הָעוֹלָם וְיֵשׁ שִׁבְעָה מִינֵי מַתָּכוֹת שֶׁכָּל אַחַת מִשֶּׁבַע כּוֹכְבֵי לֶכֶת מֵאִיר בְּמִין מַתֶּכֶת אֶחָד וְהָלַךְ וְקִבֵּץ כָּל הַשִּׁבְעָה מִינֵי מַתָּכוֹת וְצִוָּה לְהָבִיא כָּל הַפַּאטְרֶעטִין [דמות דיוקן] שֶׁל כָּל הַמְּלָכִים שֶׁהֵם שֶׁל זָהָב שֶׁתּוֹלִין בַּפַּלְטְרִין [ארמון] שֶׁלָּהֶם וְעָשָׂה מִזֶּה אָדָם רֹאשׁוֹ שֶׁל זָהָב וְגוּפוֹ שֶׁל כֶּסֶף, וְכֵן שְׁאָר הָאֵיבָרִים מִמִּינֵי מַתָּכוֹת הָאֲחֵרִים וְהָיָה בְּאוֹתוֹ הָאָדָם כָּל הַשִּׁבְעָה מִינֵי מַתָּכוֹת.

וְהֶעֱמִיד אוֹתוֹ עַל הַר גָּבוֹהַּ וְהָיוּ כָּל הַשִּׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת מְאִירִין בְּאוֹתוֹ הָאָדָם וּכְשֶׁהָיָה אָדָם צָרִיךְ לְאֵיזֶה עֵצָה אוֹ אֵיזֶה מַשָּׂא וּמַתָּן אִם לַעֲשׂוֹתוֹ אִם לָאו הָיָה עוֹמֵד נֶגֶד אוֹתוֹ הָאֵיבָר שֶׁל הַמִּין מַתֶּכֶת הַשַּׁיָּךְ לְחֵלֶק הָעוֹלָם שֶׁהוּא מִשָּׁם וְהָיָה חוֹשֵׁב בְּדַעְתּוֹ אִם לַעֲשׂוֹת אִם לָאו וּכְשֶׁהָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הָיָה מֵאִיר וּמַזְרִיחַ אוֹתוֹ הָאֵיבָר וְאִם לָאו הָיָה נֶחְשָׁךְ הָאֵבָר [כָּל זֶה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ הַנַּ"ל] וְעַל יְדֵי זֶה הָיָה כּוֹבֵשׁ כָּל הָעוֹלָם וְאָסַף מָמוֹן רַב.

וְאוֹתוֹ הַדְּמוּת אָדָם לֹא הָיָה מְסֻגָּל לְהַנַּ"ל רַק [בְּאֹפֶן וּבְתְנַאי] שֶׁיִּהְיֶה הַמֶּלֶךְ מַשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים וְהָלַךְ וְשָׁלַח פְּקִדּוֹת [הֵינוּ צווים] עֲבוּר כָּל קְצִינֵי הַצָּבָא הַבְּכִירִים וּשְׁאָר הַשָּׂרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הִתְמַנּוּת וּדְרָגוֹת [אותות הצטיינות] וּבָאוּ כֻּלָּם וְהִשְׁפִּיל אוֹתָם, וְלָקַח מֵהֶם הַהִתְמַנּוּת שֶׁלָּהֶם אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁהָיוּ לָהֶם הִתְמַנּוּת שֶׁעָבְדוּ אֵצֶל אֲבִי אֲבִי זְקֵנוֹ לָקַח מֵהֶם וְהִגְבִּיהַּ שְׁפָלִים וְהֶעֱמִיד אוֹתָם תַּחְתֵּיהֶם.

בְּתוֹכָם הָיָה הַשַּׂר הָאָנוּס הַנַּ"ל [הַיְנוּ שֶׁהוּא הָיָה בְּתוֹךְ הַשָּׂרִים שֶׁהַמֶּלֶךְ הָיָה עוֹסֵק לְהַשְׁפִּילָם] וְשָׁאַל אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ: מַהוּ הַשְּׂרוּת וְהַהִתְמַנּוּת שֶׁלְּךָ ? הֵשִׁיב לוֹ: הַשְּׂרוּת שֶׁלִּי הוּא שֶׁאֲהֶיֶה רַשַּׁאי לִהְיוֹת יְהוּדִי בְּפַרְהֶסְיָא בִּשְׁבִיל אוֹתָהּ הַטּוֹבָה שֶׁעָשִׂיתִי לְזִקְנְךָ כַּנַּ"ל וְלָקַח מֵאִתּוֹ זאת, וְחָזַר וְנַעֲשָׂה אָנוּס.

פַּעַם אַחַת שָׂכַב הַמֶּלֶךְ לִישֹׁן וְרָאָה בַּחֲלוֹם שֶׁהַשָּׁמַיִם זַכִּים וְרָאָה כָּל הַשִּׁנַּיִם עָשָׂר מַזָּלוֹת וְרָאָה שֶׁשּׁוֹר וָשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַמַּזָּלוֹת הֵם מְשַׂחֲקִים מִמֶּנּוּ וְהֵקִיץ בְּכַעַס גָּדוֹל וְנִפְחַד מְאד וְצִוָּה לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת, וְרָאָה כָּתוּב בּוֹ שֶׁעַל יְדֵי שׁוֹר וָשֶׂה יִהְיֶה נִכְרָת זַרְעוֹ וְנָפַל עָלָיו פַּחַד גָּדוֹל וְסִפֵּר לְהַמַּלְכָּה וְנָפַל עָלֶיהָ וְעַל בָּנֶיהָ גַּם כֵּן פַּחַד גָּדוֹל וַתִּפָּעֶם רוּחוֹ מְאד וְקָרָא לְכָל הַפּוֹתְרֵי חֲלוֹמוֹת, וְכָל אֶחָד הָיָה פּוֹתֵר לְעַצְמוֹ, וְלֹא הָיָה קוֹלָן נִכְנָס בְּאָזְנָיו וְנָפַל עָלָיו פַּחַד גָּדוֹל מְאד.

וּבָא אֵלָיו חָכָם אֶחָד וְאָמַר לוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַבָּלָה מֵאֲבִיו הֱיוֹת שֶׁיֵּשׁ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה מִינֵי תַּהֲלוּכוֹת הַשֶּׁמֶשׁ וְיֵשׁ מָקוֹם שֶׁכָּל הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה מִינֵי תַּהֲלוּכוֹת הַשֶּׁמֶשׁ מַזְרִיחִים לְשָׁם וְשָׁם גָּדֵל שֶׁבֶט בַּרְזֶל וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּחַד, כְּשֶׁבָּא לְהַשֶּׁבֶט הַנַּ"ל, נִצּוֹל מֵהַפַּחַד.

וְהוּטַב לְהַמֶּלֶךְ וְהָלַךְ עִם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְכָל זַרְעוֹ לַמָּקוֹם הַנַּ"ל עִם הֶחָכָם הַנַּ"ל וּבְאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ עוֹמֵד מַלְאָךְ שֶׁהוּא מְמֻנֶּה עַל כַּעַס כִּי עַל יְדֵי כַּעַס בּוֹרְאִים מַלְאָךְ הַמַּשְׁחִית וְאוֹתוֹ מַלְאָךְ הַנַּ"ל הוּא מְמֻנֶּה עַל כָּל הַמַּשְׁחִיתִים וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ כִּי יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְיֵשׁ דֶּרֶךְ שֶׁהוּא מָלֵא טִיט וְיֵשׁ דֶּרֶךְ שֶׁהוּא מָלֵא פְּחָתִים וּבוֹרוֹת וְכֵן שְׁאָר דְּרָכִים וְיֵשׁ דֶּרֶךְ אֶחָד, שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֵשׁ שֶׁאַרְבַּע פַּרְסָאוֹת מֵאוֹתוֹ הָאֵשׁ נִשְׁרָפִים [וְשָׁאֲלוּ לוֹ הַדֶּרֶךְ וְאָמַר לָהֶם אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ שֶׁיֵּשׁ שָׁם הָאֵשׁ].

וְהָיוּ הוֹלְכִים וְהָיָה הֶחָכָם מִסְתַּכֵּל לְפָנָיו בְּכָל פַּעַם אִם יֵשׁ שָׁם אוֹתוֹ הָאֵשׁ כִּי הָיָה לוֹ קַבָּלָה מֵאֲבִיו שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֵשׁ כַּנַּ"ל בְּתוֹךְ כָּךְ רָאָה הָאֵשׁ וְרָאָה שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים דֶּרֶךְ הָאֵשׁ, מְלָכִים וִיהוּדִים מְעֻטָּפִים בְּטַלִּית וּתְפִלִּין וְזֶה הָיָה מֵחֲמַת שֶׁהָיוּ אֵצֶל אוֹתָן הַמְּלָכִים יוֹשְׁבִים יְהוּדִים בְּמְדִינָתָם עַל כֵּן הָיוּ יְכוֹלִים לֵילֵךְ דֶּרֶךְ הָאֵשׁ וְאָמַר הֶחָכָם לְהַמֶּלֶךְ. בַּאֲשֶׁר שֶׁיֵּשׁ קַבָּלָה בְּיָדִי שֶׁאַרְבַּע פַּרְסָאוֹת רָחוֹק מִן הָאֵשׁ נִשְׁרָפִים עַל כֵּן אֵין אֲנִי רוֹצֶה לֵילֵךְ עוֹד וְהַמֶּלֶךְ חָשַׁב: מֵאַחַר שֶׁרוֹאֶה שֶׁשְּׁאָר מְלָכִים הוֹלְכִים שָׁם דֶּרֶךְ הָאֵשׁ, עַל כֵּן אָמַר שֶׁגַּם הוּא יֵלֵךְ וְעָנָה הֶחָכָם: אֲנִי יֵשׁ לִי קַבָּלָה מֵאָבִי כַּנַּ"ל עַל כֵּן אֵינִי רוֹצֶה לֵילֵךְ אַתָּה, אִם רְצוֹנְךָ לֵילֵךְ, לֵךְ וְהָלַךְ הַמֶּלֶךְ וְזַרְעוֹ, וְשָׁלַט בָּהֶם הָאֵשׁ, וְנִשְׂרַף הוּא וְזַרְעוֹ וְנִכְרְתוּ כֻּלָּם.

כְּשֶׁבָּא הֶחָכָם לְבֵיתוֹ, הָיָה תָּמוּהַּ בְּעֵינֵי הַשָּׂרִים הֲלֹא הָיָה נִשְׁמָר מִשּׁוֹר וָשֶׂה, וְאֵיךְ בָּא שֶׁיִּהְיֶה נִכְרָת הוּא וְזַרְעוֹ עָנָה הָאָנוּס וְאָמַר: עַל יָדֵי נִכְרָת כִּי הַחוֹזֵי כּוֹכָבִים רָאוּ, וְלֹא יָדְעוּ מָה רָאוּ כִּי שׁוֹר עוֹשִׂין מֵעוֹרוֹ תְּפִלִּין, וְשֶׂה עוֹשִׂין מִצֶּמֶרוֹ צִיצִית לְטַלִּית וְעַל יְדֵיהֶם נִכְרָת הוּא וְזַרְעוֹ.

כִּי אוֹתָן הַמְּלָכִים שֶׁהָיוּ יְהוּדִים דָּרִים בְּמְדִינָתָם, שֶׁמְּלַבָּשִׁין בְּטַלִּית וּתְפִלִּין הָיוּ הוֹלְכִים דֶּרֶךְ הָאֵשׁ וְלֹא הָיוּ נִזּוֹקִים כְּלָל וְהוּא נִכְרָת עַל יְדֵי שֶׁלֹּא הָיוּ רַשָּׁאִים יְהוּדִים שֶׁלּוֹבְשִׁין טַלִּית וּתְפִלִּין לֵישֵׁב בְּמְדִינָתוֹ וְעַל כֵּן הָיוּ הַשּׁוֹר וָשֶׂה שֶׁמַּזָּלוֹת שׁוֹחֲקִים מִמֶּנּוּ כִּי הַחוֹזֵי כּוֹכָבִים רָאוּ וְלֹא יָדְעוּ מָה רָאוּ, וְנִכְרַת הוּא וְזַרְעוֹ כַּנַּ"ל.

"לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם וְכוּ' תִּרְעֵם בְּשֶׁבֶט בַּרְזֶל פֻּן יֶאֱנַף וְתֹאבְדוּ דֶּרֶךְ כִּי יִבְעַר" וְכוּ' [תְּהִלִּים ב] וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים וּסְתוּמִים מְאד כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי.

עוֹד מָצָאתִי קְצָת רְמָזִים מֵהַמַּעֲשֶׂה זוֹ בַּקַּפִּיטֶל הַנַּ"ל "נְנַתְּקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵימוֹ" מוֹסְרוֹת הֵם שֶׁל עוֹר, בְּחִינַת תְּפִילִין "עֲבוֹתֵימוֹ" עֲבוֹת הֵם חֲבָלִים, בְּחִינַת צִיצִית, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה פָּסוּק זֶה בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה עַל צִיצִית וּתְפִלִּין "יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׂחָק", כִּי הַשּׁוֹר וָשֶׂה שֶׁבַּשָּׁמַיִם שָׂחֲקוּ מִמֶּנּוּ "אָז יְדַבֵּר אֵלֵימוֹ בְּאַפּוֹ וּבַחֲרוֹנוֹ יְבַהֲלֵמוֹ" הַכַּעַס וְהַבְּהָלָה וְהַפַּחַד הַנַּ"ל "וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי עַל צִיּוֹן הַר קָדְשִׁי" אֶפְשָׁר הָרֶמֶז בָּזֶה, כִּי הַדְּמוּת אָדָם שֶׁהֶעֱמִיד הַמֶּלֶךְ הַנַּ"ל עַל הַר גָּבוֹהַּ אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה, כִּי הוּא כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ עַל צִיּוֹן הַר הַקֹּדֶשׁ, כִּי שָׁם כְּלוּלִים כָּל חֶלְקֵי עוֹלָם וְכוּ' וְזֶהוּ "הַר" כַּנַּ"ל "נָסַכְתִּי" לְשׁוֹן "נֶסֶךְ וַיִּצֹק" "שְׁאַל מִמֶּנִּי" כָּל הָעֲצוֹת כַּנַּ"ל "גּוֹיִם נַחֲלָתֶךָ וַאֲחֻזָּתְךָ אַפְסֵי אָרֶץ" לְאֶחָז יַחַד כָּל אַפְסֵי אָרֶץ, הַיְנוּ כָּל שִׁבְעָה חֶלְקֵי עוֹלָם וְכָל הַמְּלָכִים וְהַגּוֹיִם לְנַחֲלָה תַּחְתָּיו "עִבְדוּ" זֶה צִיצִית "בְּיִרְאָה" זֶה תְּפִלִּין וְגִילוּ בִּרְעָדָה רְעָדָה הַנַּ"ל